

Haukiputaan koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Haukiputaan koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on päivitetty keväällä 2022 yhteistyössä henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien kanssa. Suunnitelma on kolmivuotinen ja sen toteutumista arvioidaan keväällä 2025, minkä jälkeen suunnitelma päivitetään.

Taustaa

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) velvoittaa kouluja ja oppilaitoksia laatimaan tasa-arvosuunnitelman. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) taas edellyttää, että kouluilla ja oppilaitoksilla pitää olla suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tämä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sisältää selvityksen Haukiputaan koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteesta ja suunnitelman tarvittavista toimenpiteistä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi seuraavan kolmen vuoden aikana. Arvio suunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista lisätään suunnitelmaan keväällä 2025.

Tasa-arvo

Tasa-arvolla viitataan miesten ja naisten väliseen tasa-arvoon (laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986). Tasa-arvon käsitettä on laissa laajennettu huomioimaan myös sukupuolen moninaisuus siten, että tasa-arvolla viitataan naisten, miesten sekä muunsukupuolisten tai sukupuoltaan määrittelemättömien ihmisten väliseen tasa-arvoon.

Tasa-arvon toteutuminen tarkoittaa sitä, että jokaiselle oppilaalle ja työntekijälle taataan tasa-arvoiset mahdollisuudet sekä tasa-arvoinen kohtelu riippumatta hänen oletetusta sukupuolestaan, sukupuoli-identiteetistään tai sukupuolen ilmaisustaan.

Koulussa tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää, mikä tulee ottaa huomioon tasa-arvosuunnittelussa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että koulussa opetetaan arvostavaa suhtautumista kaikkiin. Tasa-arvon edistäminen on kaikkien koulun jäsenten velvollisuus.

Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaisesti sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia eikä ketään saa syrjiä esimerkiksi iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että jokaisella tulee olla samankaltaiset mahdollisuudet opiskella, tehdä työtä, osallistua ja tulla kohdelluksi riippumatta hänen taustastaan. Yhdenvertaisuus ei ole kuitenkaan vain syrjimättömyyttä. Yhdenvertaisuudessa on kyse ymmärtämisestä, asenteista, ajattelutavasta ja toisten huomioon ottamisesta.

Yhdenvertaisuus näkyy koulun oppisisällöissä, toimintakulttuurissa ja siinä, millaisia valmiuksia oppilaat saavat toimiakseen jatkossakin yhdenvertaisuutta edistävinä ihmisinä. Yhdenvertaisessa koulussa kaikki tulevat kuulluksi ja nähdyksi omana itsenään.

Nykytilanteen kuvaus

Nykytilanteen kartoittamiseksi oppilaat (n=392) ja henkilökunta (n=36) vastasivat alkukeväästä 2022 Haukiputaan koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyyn, joka laadittiin Opetushallituksen tasa-arvokyselyn pohjalta. Oppilaille kyselyitä laadittiin kaksi (3.-6.lk ja 7.-9.lk) ikätaso huomioiden. Lisäksi kartoituksessa käytettiin apuna vuosien 2021-2022

kokemuksellisen hyvinvointitiedon keruun ja luokkakohtaisten hyvinvointikyselyiden tuloksia sekä Kouluterveyskyselyn tuloksia. Näistä kerättiin myös huoltajien näkemyksiä.

3.-6.luokkalaisille suunnatun kyselyn perusteella n. 80% oppilaista ilmoitti tulevansa mielellään kouluun. Koulu koettiin kivaksi, koska koulussa oli kavereiden kanssa kivaa. Vastausten perusteella koulu koettiin turvalliseksi (97%) ja koulussa sai olla oma itsensä (93%). Sukupuolen vaikutus koulunkäyntiin koettiin vähäiseksi.

Erilaista häirintää koulussa kertoi havainneensa 30% vastaajista. Tästä joukosta 29% kertoi, että häirintä kohdistui häneen itseensä. Suurimpana häirinnän muotona tuli esille vartaloon kohdistuva ikävä kommentointi (15%). Kaikista häirintää havainneista 56% pyysi tekijää lopettamaan ja 54% oli kertonut asiasta koulun aikuiselle ja saanut apua. Kuitenkin 20% häirintää havainneista kertoi, että häirintä jatkui edelleen.

Noin puolet vastaajista (49%) koki koulumme yhdenvertaiseksi ja tasa-arvoiseksi. Lähes yhtä suuri joukko (48%) ei osannut vastata kysymykseen. Kun oppilailta kysyttiin, millainen on tasa-arvoinen ja yhdenvertainen koulu, he nostivat esille, että ketään ei kiusata tai syrjitä ihonvärin, ulkonäön tai muun erilaisuuden vuoksi, kaikilla on samat säännöt, kaikkia kohdellaan tasa-arvoisesti, jokainen saa olla oma itsensä, kaikki hyväksytään taustasta riippumatta ja että kerrotaan tietoa esimerkiksi seksuaalivähemmistöihin liittyen.

7.-9.luokkalaisille suunnatun kyselyn perusteella 12,5% oppilasta ei halunnut ilmoittaa sukupuolekseen tyttö tai poika. Oppilaista reilu puolet ilmoitti, ettei tule mielellään kouluun. Kuitenkin lähes 90% tunsivat olonsa turvalliseksi koulussa ja yli 60% koki pystyvänsä kääntymään aikuisen puoleen huoliensa kanssa. 7.-9.luokkalaisista ja henkilökunnasta noin 35% oli sitä mieltä, että koulussamme ei saa olla oma itsensä ja ilmentää sukupuoltaan haluamallaan tavalla. Perusteluiksi oppilaat mainitsivat esimerkiksi kiusaamisen ja homottelun sekä sen, että opettajat eivät aina puutu näihin. Myös opettajat toivat esiin ilkeän kommentoinnin, jota voi saada osakseen, mikäli ei esimerkiksi pukeudu fyysiselle sukupuolelleen tyypillisesti tai poikana meikkaa. Opettajat mainitsivat, että oppilaita normitetaan edelleen aika paljon sukupuolen mukaan. Esimerkkinä mainittiin koulun juhlat, joissa esitykset on usein jaettu tyttöjen ja poikien esityksiin.

Oppilaista 45% ja henkilökunnasta vajaa kolmannes koki, että oppilaan sukupuoli vaikuttaa siihen, miten opettaja kohtelee häntä. Muuten sukupuolen ei katsottu vaikuttavan erityisesti esimerkiksi arviointiin, opettajien suhtautumiseen valinnaisaineiden valintaan tai jatko-opintovalintoihin. Sen sijaan noin viidesosa oppilaista ja opettajista koki, että alkuperä, uskonto ja seksuaalinen suuntautuminen vaikuttavat siihen, miten muut kohtelevat häntä. Lisäksi jopa 45% oppilaista koki, että vammaisuus vaikuttaa muiden suhtautumiseen. Opettajilla vastaava luku oli reilu 20%. Opettajat olivat kommentoineet, että uskonnolliset suuntauksiset ja seksuaalinen suuntautuminen aiheuttavat oppilaiden keskuudessa paljon ikävää puhetta ja kommentointia ja että joillakin oppilailla on haasteita suhtautua erilaisuuteen hyväksyvästi.

Noin puolet oppilaista ja opettajista oli havainnut vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvia ikäviä huomatuksia tai nimittelyä tai loukkaavaa kaksimielistä puhetta. Erään opettajan mukaan tilanteet olivat useimmiten oppilaiden keskinäisiä välituntitilanteita, joissa vitsin varjolla heitettiin asioita, jotka eivät välttämättä olleet kaikkien mielestä vitsejä. Esimerkiksi homottelua kuului hänen mukaansa todella paljon. Fyysistä koskettelua oli huomannut noin kymmenen prosenttia oppilaista, mutta vain 2% opettajista.

Lähes 60% häirintää kokeneista ei ollut kertonut häirinnästä koulun aikuiselle. Puolessa tapauksista häirintään syyllistynyt oli koulun oppilas ja 8%:ssa koulun henkilökuntaan kuuluva. Oppilaiden vastausten perusteella puolessa tapauksista koulu oli ryhtynyt toimiin tiedon saatuaan ja kolmasosassa tietoon tulleista tapauksista häirintä jatkui edelleen. Opettajat taas näkivät, että koulu oli puuttunut tietoon tulleisiin tapauksiin yhtä lukuun ottamatta.

Kyselyissä oppilaat ehdottivat toimenpiteiksi seuraavia:

- sukupuolineutraalien vessojen lisääminen
- kiusaamiseen puuttumisen tehostaminen
- loukkaavaan huuteluun puuttuminen (homottelu, lestoittelu)
- enemmän opetusta sukupuolten tasa-arvosta
- työttömyyden ja poijittelun lopettaminen ja synnynnäisen sukupuolen korostamisen lopettaminen
- joustavat ryhmittelyt liikuntatunneilla (esim. lajin mukaan sukupuolen sijaan)

- tiedon jakaminen sukupuolen moninaisuudesta ja epätasa-arvosta sekä oppilaille että opettajille

Opettajat ehdottivat toimenpiteiksi seuraavia:

- henkilökunnan koulutus tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasiassa (johtaa ajan myötä toimintakulttuurin muutokseen)
- opetushenkilöstön aito kiinnostus ja välittäminen nuorista opetuskeskeisyyden sijaan
- sukupuolineutraalit wc-tilat
- sukupuolten ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuuden huomioiminen ja koulutus aiheesta
- opettajien ammatillisuus: toimitaan opetussuunnitelman puitteissa omasta vakaumuksesta huolimatta

Huoltajien huomioita, toiveita ja ehdotuksia olivat seuraavat:

- tiedotuksen lisäämisen tarve niin koulun yleisestä hyvinvointityöstä (esimerkiksi ohrytyöskentelystä) kuin yksittäisen oppilaan asioistakin
- huoltajien osallistaminen hyvinvointityöhön
- oppilaan kehityskeskustelut kaksi kertaa vuodessa ja huoltajien ottaminen niihin mukaan (koti saa tietoa koulunkäynnin sujumisesta, mikä mahdollistaa myös kodin puuttumisen nuoren käytökseen tarvittaessa)
- ryhmäkokojen pienentäminen
- positiivisen palautteen lisääminen niin itse tilanteessa kuin koteihinkin esimerkiksi Wilman välityksellä
- opettajien jaksamisesta huolehtiminen: näkyä opetuksessa ja nuorten kohtaamisten laadussa
- ryhmäytymiseen panostaminen: tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettelu, myönteisen yhteishengen lisääminen ja vuorovaikutussuhteiden syntymisen ja ylläpitämisen mahdollistaminen
- opettajien kouluttaminen: erilaisuuden ja erilaisten tuen tarpeiden huomioiminen
- asiallinen ja arvostava vuorovaikutus nuorten kanssa, välittävä ja toiset huomioiva ilmapiiri

- nuorten keskuudessa ilmenee paljon suvaitsemattomuutta, mikä näyttäytyy esimerkiksi epäasiallisena käytöksenä ja puheena
  - o opettajien sitoutuminen tällaisen käytöksen ja puheen kitkemiseen
  - o PuheParkki
- tyttöjen ja poikien erilainen kohtelu
  - o kun tytöt syyllistyvät häirintään, siihen ei puututa yhtä voimakkaasti kuin poikien kohdalla
  - o tyttöjä ja poikia jaotellaan vanhanaikaisesti, esimerkiksi tytöt pelaavat ringetteä ja pojat jääkiekkoa

Toimenpiteet

Lukuvuosittain toteutettavat toimenpiteet:

- yhteisesti laaditut järjestyssäännöt
  - o päivitys, oppilaskunnat mukana
  - o luokanopettajat ja -valvojat käyvät oppilaidensa kanssa läpi koulun järjestyssäännöt ja yleiset käyttäytymisohjeet koulussa syyslukukauden alussa
- hyvinvointipolut kaikilla luokka-asteilla
  - o tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu ja turvataidot
- yhteisöllinen ja yksilökohtainen oppilashuolto ja oppilashuoltosuunnitelman päivittäminen vuosittain
- pisarapuuttuminen, yhtenäinen toimintakulttuuri
  - o esim. kaksimieliseen tai härskiin puheeseen puuttuminen, homottelu, lestoittelu
- hyvinvointia ja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista kartoittavat mittarit ja kyselyt
  - o KiVa-kysely, luokkakartoitukset, Kouluterveyskysely, Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely kolmen vuoden välein

- jatkuva ryhmäyttäminen ja sosiaalisen kiinnittymisen edistäminen yhteistyössä seurakunnan ja nuorisotoimen kanssa
  - o erityisesti 7. -luokkalaisten ryhmäytymispäivät ja luokanpäivät
- kiusaamisen vastainen työ (KiVa-koulu)
  - o toimintaohjeet kiusaamistapausten käsittelyyn
  - o Nollatoleranssi
- Koulun korva -toiminta
- Kodin ja Koulun Päivä
- vanhempien osallisuutta tukevien myönteisten yhteisöllisten toimintatapojen ja työyhteisön ilmapiirin vahvistaminen (esim. WILHO)
- KESY- ja SYKE-materiaalien käyttö
- pedagoginen toiminta, esimerkiksi:
  - o *ryhmäjaot muun kuin oletetun sukupuolen perusteella*
  - o *oppilaiden puhuttelu nimellä työttelyn ja pojittelun sijaan*
  - o *joustavat ryhmittelyt liikunnassa*
- luodaan tietoisesti moninaisuutta arvostavaa, syrjimätöntä ja hyvinvointia edistävää ilmapiiriä ja toimintatapoja
- tasa-arvotyötä tehdään näkyvästi ja avoimesti
  - o avoin tiedottaminen niin koulun sisällä kuin ulospäinkin
  - o esimerkiksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman esittely
- syrjintään ja muuhun epätasa-arvoistavaan toimintaan puututaan sinnikkäästi tiedostaen, että siitä poisoppiminen on pitkä prosessi

Ensimmäisenä lukuvuotena toteutettavat toimenpiteet

- viestintä koteihin
  - o huoltajille tuodaan esille tasa-arvoa edistävän, sukupuolistereotyyppioista ja sukupuolten moninaisuudesta käytävän keskustelun tärkeys
- palautekanavat: Huolisyöppö alakoululla ja sähköinen postilaatikko yläkoululla
- selkeät toimintaohjeet häirintätapauksiin yhteistyössä KiVa-tiimin ja Turvallinen Oulu -vastuuhenkilöiden kanssa

- kartoitetaan turvallisen tilan mahdollisuutta
- sukupuolittomat wc-tilat käyttöön
- moninaisuuden käsittely ikätasoisesti
  - o kirjallisuuden avulla, esimerkiksi Monen sortin moninaisuus -kirja
  - o toiminnallinen oppimiskokonaisuus moninaisuudesta
  - o yhteistyö oppilaskuntien hallitusten, nuorisotoimen ja seurakunnan sekä vanhempainyhdistyksen kanssa
- teemapäivä “Haukiputaan koulusta turvallisempi tila kaikille” 21.11.2022
- päivänavaukset (esim. Lapsen oikeuksien päivä 20.11., Rasismin- ja syrjinnänvastainen viikko maaliskuussa viikolla 12 ja/tai Minna Canthin päivä, tasa-arvon päivä 19.3.)
- kartoitetaan mahdollisuutta koulupoliisin pitämään laillisuuskasvatustuntiin
- vierailut/yhteistyö koulun pienryhmien kanssa

Toisena lukuvuotena toteutettavat toimenpiteet

- Elävä kirjasto –tapahtuma henkilökunnalle tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemasta
- vastaavan tapahtuman suunnittelu ja toteutus tietyille luokka-asteelle kohdennettuna
  - o oppilaiden osallisuus teemoituksessa ja suunnittelussa
- koko henkilökunnan täydennyskoulutus tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta
  - o teemana sukupuolen moninaisuus, seksuaalinen suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti, sukupuolen ilmaisu, kehollinen moninaisuus ja toimintakyky
- teemapäivät ja –viikot, päivänavaukset (esim. syrjinnän vastainen päivä 1.3. ja/tai Minna Canthin päivä, tasa-arvon päivä 19.3.)
- kartoitetaan mahdollisuutta koulupoliisin pitämään laillisuuskasvatustuntiin
- vierailut/yhteistyö koulun pienryhmien kanssa
- ensimmäisen lukuvuoden toimenpiteiden arviointia ja juurruttamista

Kolmantena lukuvuotena toteutettavat toimenpiteet

- teemapäivät ja –viikot, päivänavaukset (esim. syrjinnän vastainen päivä 1.3. ja/tai Minna Canthin päivä, tasa-arvon päivä 19.3.)
- kartoitetaan mahdollisuutta koulupoliisin pitämään laillisuuskasvatustuntiin
- vierailut/yhteistyö koulun pienryhmien kanssa
- teemallinen vanhempainilta
  - o mahdolliset asiantuntija- ja/tai kokemusasiantuntijavieraat
- ensimmäisen ja toisen lukuvuoden toimenpiteiden arviointia ja juurruttamista
- tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn toteuttaminen oppilaille, huoltajille ja henkilökunnalle
- tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman arviointi ja päivittäminen